

A Comparative Study of Divine Aid in the Construction and Salvation of Noah's Ark in the Old Testament and the Quran

Ali Asadi / Assistant Professor, Islamic Sciences and Culture Academy

a.asadi8431@gmail.com

Received: 2025/03/05 - Accepted: 2025/05/06

Abstract

This study compares the narratives of Noah's Ark in the Old Testament and the Quran, focusing on divine aid in its construction and salvation. The primary aim is to identify similarities, differences, and each text's emphasis on monotheism and divine power, while also examining potential distortions in the Old Testament account. Using a comparative and analytical approach, the research shows that both texts acknowledge divine aid as proof of God's unity, faithfulness, and deliverance of believers. However, the Quran provides richer details, stronger emphasis on divine miracles, and a clearer monotheistic framework, presenting the flood and Noah's salvation as divine miracles. While both texts cite Noah's story as evidence of God's existence and power, the Quran's narrative, with its focus on monotheism and divine aid, aligns more closely with the historical reality of the event.

Keywords: Divine Aid, Construction of Noah's Ark, Salvation of Noah's Ark, Noah's Ark in the Old Testament and Quran.

نوع مقاله: پژوهشی

بررسی تطبیقی امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ از دیدگاه عهد عتیق و قرآن کریم

a.asadi8431@gmail.com

علی اسدی / استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۵ - پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۶

چکیده

این پژوهش به مقایسه روایت عهد عتیق و قرآن درباره ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ و نقش امدادهای الهی در این رویداد می‌پردازد. هدف اصلی پژوهش یافتن شباهت‌ها و تفاوت‌های دو روایت، میزان تأکید هریک بر توحید و قدرت خدا؛ همچنین بررسی تحریف‌های احتمالی در روایت عهد عتیق است. روش پژوهش، مطالعه تطبیقی روایت عهد عتیق و قرآن و توصیف و تحلیل آن است. هر دو کتاب امدادهای الهی را نشانه‌ای از توحید، صداقت وعده‌های خدا و نجات مؤمنان می‌دانند؛ با این تفاوت که روایت قرآن با جزئیات بیشتر و تأکید قوی‌تر بر امدادهای الهی، صبغه توحیدی بیشتری دارد و قدرت مطلق خدا را بهتر نشان می‌دهد. قرآن طوفان و نجات نوح ﷺ را معجزه‌ای الهی معرفی می‌کند. این پژوهش نشان می‌دهد که هر دو کتاب، داستان حضرت نوح ﷺ را دلیلی بر وجود خدا و قدرت او می‌دانند؛ اما روایت قرآن با جزئیات بیشتر و تأکید قوی‌تر بر معجزات الهی، تصویر روشن‌تری از این رویداد تاریخی ارائه می‌دهد؛ همچنین روایت قرآن به دلیل تأکید بیشتر بر توحید و امدادهای الهی، به واقعیت اصلی این رویداد تاریخی نزدیک‌تر است.

کلیدواژه‌ها: امدادهای الهی، ساخت کشتی نوح ﷺ، نجات کشتی نوح ﷺ، کشتی نوح ﷺ در عهد عتیق و قرآن.

مقدمه

داستان طوفان نوح ﷺ و کشتی نجات‌بخش او، از کهن‌ترین داستان‌هایی است که در اساطیر، ادیان و فرهنگ‌های گوناگون بازتاب یافته است و جایگاه برجسته‌ای دارد. در همهٔ این روایت‌ها بر نقش امداد الهی در نجات حضرت نوح ﷺ و پیروانش تأکید شده است؛ با این تفاوت که در روایت فرهنگ‌ها، اساطیر و ادیان غیرتوحیدی، این امداد به خدایان و الهه‌های گوناگون نسبت داده می‌شود، اما در منابع ادیان توحیدی، به‌ویژه عهد عتیق و قرآن، با وجود پاره‌ای تفاوت‌ها، روایتی توحیدی از آن ارائه شده است. این پژوهش به بررسی امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ از دیدگاه عهد عتیق و قرآن و تفاوت‌ها و مشترکات آن دو می‌پردازد.

دربارهٔ طوفان و کشتی نوح ﷺ پژوهش‌ها و مطالعات زیادی انجام شده است؛ اما دربارهٔ امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ به‌عنوان مهم‌ترین و کانونی‌ترین صحنهٔ داستان، به‌ویژه با رویکرد تطبیقی، پژوهش مستقل و جامعی یافت نشد. بررسی تطبیقی روایت‌های عهد عتیق و قرآن می‌تواند مشترکات و تفاوت‌های این دو کتاب مهم دینی در روایت کلیات و جزئیات موضوع پژوهش را نشان دهد.

همچنین این پژوهش به دنبال بررسی این موضوع است که چگونه روایت یک حادثهٔ کاملاً توحیدی، در طول تاریخ دچار دگرگونی و تفاوت‌های بنیادین شده است؛ به‌گونه‌ای که کارکرد هدایتی و تربیتی آن حادثه به‌عنوان یک فعل حکیمانهٔ الهی کم‌رنگ شده و با ایجاد چالش‌های مختلف، گاه اصل واقعیت تاریخی و توحیدی بودن آن نیز با تردید مواجه شده است.

بررسی تطبیقی امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ با پیش‌فرض وحیانی بودن روایت قرآن و تأکید این کتاب بر «حق» و عاری بودن روایت آن از هرگونه کُری و انحراف، می‌تواند صورت نخستین، درست و بدون تغییر و تحریف یک حادثهٔ عینی و تاریخی توحیدی را نشان داده، برخی چالش‌های مربوط را پاسخ دهد.

پرسش اصلی پژوهش این است که روایت عهد عتیق و قرآن دربارهٔ امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ چه مشترکات و تفاوت‌هایی دارد و هرکدام تا چه اندازه بیانگر نشانه‌های توحید در ربوبیت، حقانیت دعوت توحیدی، صادق بودن وعده‌های الهی، نجات و خوش‌فرجامی مؤمنان و مایهٔ تقویت ایمان به خدای یگانه و امیدواری به یاری اوست؟ برای پاسخ به این سؤال اصلی، سؤالات فرعی زیر نیز مورد بررسی قرار می‌گیرند:

در روایت عهد عتیق و قرآن، چه امدادهای الهی در ساخت کشتی نوح ﷺ ارائه شده است؟

مشترکات و تفاوت‌های روایت عهد عتیق و قرآن در مورد امدادهای الهی در ساخت کشتی نوح ﷺ چیست؟

هرکدام از روایت‌های عهد عتیق و قرآن تا چه اندازه بیانگر نشانه‌های توحید در ربوبیت، حقانیت دعوت توحیدی، صادق بودن وعده‌های الهی، نجات و خوش‌فرجامی مؤمنان، و مایهٔ تقویت ایمان به خدای یگانه و امیدواری به یاری اوست؟

۱. مفهوم امداد

«امداد» به معنای یاری کردن دیگری است و افزون بر امور مادی، در امور معنوی هم کاربرد دارد (راغب، بی‌تا، ص ۷۶۳؛ مصطفوی، ۱۳۷۵، ج ۱۱، ص ۵۲). امداد الهی به مؤمنان یک آموزه توحیدی است و به دو گونه است: یکی امداد عام، که شامل همه بندگان است و به وسیله علل و اسباب عادی و طبیعی (عموم نعمت‌های الهی) انجام می‌گیرد: «وَأَتَقُوا لِلَّهِ أَمْدَكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ * أَمْدَكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ * وَجَنَّاتٍ وَعَيُْونٍ» (شعراء: ۱۳۲-۱۳۴؛ اسراء: ۶)؛ دیگری امداد خاص، که ویژه بندگان برگزیده و اولیای الهی است و اصطلاحاً به آن «امداد غیبی» گفته می‌شود.

امدادهای غیبی، با توجه به علل و اسباب آن، دو گونه‌اند:

گاهی با تدبیر و عنایت ویژه الهی و به وسیله مجموعه‌ای از علل و اسباب عادی و غیرعادی روی می‌دهد که البته علل غیرعادی آن از مجرای علل و اسباب عادی و طبیعی اثر می‌گذارد؛ همچنین آگاهی از علل غیرعادی آن بدون داده‌های وحیانی و غیبی برای دیگران امکان ندارد و ظاهر آن کاملاً یک حادثه طبیعی و عادی به نظر می‌رسد؛ مانند امداد الهی برای نجات حضرت موسی علیه السلام از کشته شدن به دست فرعونیان در زمان نوزادی، که در کنار برخی اسباب عادی مانند صندوق، رود، جریان آب، زن فرعون، خواهر و مادر موسی علیه السلام، عوامل غیرعادی و فرامادی هم در آن دخیل بودند؛ از جمله راهنمایی مادر موسی علیه السلام با الهام الهی برای افکندن وی در نیل، دادن آرامش و قوت قلب به مادر موسی علیه السلام، افکندن محبت موسی علیه السلام در دل فرعون و همسرش، و تحریم تکوینی شیر دایه‌ها به موسی علیه السلام توسط خداوند (قصص: ۷-۱۳؛ طه: ۳۹؛ طبرسی، ۱۴۱۵ق، ج ۷، ص ۴۱۶؛ طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۶، ص ۹ و ۱۲)؛

گونه دوم از امداد غیبی به وسیله علل و اسباب غیرعادی خارق العاده روی می‌دهد و خارق العاده بودن آن برای هر بیننده و شنونده‌ای روشن و قابل پذیرش است؛ مانند شکافته شدن دریا به وسیله عصای موسی علیه السلام برای نجات بنی اسرائیل (شعراء: ۶۳-۶۶؛ طه: ۷۷-۷۸). مراد از امدادهای الهی در این پژوهش، گونه نخست آن است.

۲. امدادهای الهی در روایت عهد عتیق و قرآن

روایت عهد عتیق و قرآن، برخلاف اساطیر گوناگون، توحیدگراست و در آن بر نقش کامل اراده و امداد خدای یگانه در پیدایش طوفان و ساخت و نجات کشتی نوح علیه السلام تأکید شده است. نجات کشتی نوح علیه السلام و همراهان وی و نابودی کافران، بر اساس اراده و قدرت خداوند اتفاق افتاد و بدون یاری و امداد الهی، نجات از آن طوفان سهمگین و ویرانگر امکان نداشت. در ادامه به امدادهای خدای یگانه به ترتیب وقوع اشاره می‌شود.

۲-۱. خبر دادن از وقوع طوفان

در هر دو روایت عهد عتیق و قرآن، نخستین امداد الهی به حضرت نوح علیه السلام خبر دادن از وقوع طوفان، زمان آن و نجات وی و همراهانش بود.

۲-۱-۱. گزارش عهد عتیق

بر اساس روایت عهد عتیق، هنگامی که بدکاری، بداندیشی و تندخویی انسان بر روی زمین بسیار زیاد و فراگیر شد، خداوند تصمیم گرفت که انسان‌ها و نیز حیوانات را نابود کند؛ اما چون نوح مردی عادل، کامل و فرمان‌بردار بود، خداوند او را از تصمیم خود مبنی بر نابودی انسان‌ها به‌وسیله طوفان آگاه کرد و به وی دستور داد که با ساختن کشتی خود و خانواده‌اش را نجات دهد (پیدایش ۶: ۲۰-۵). در این روایت، عامل نجات نوح و خانواده‌اش و سبب برخورداری وی از امداد الهی، عادل بودن و اطاعت وی از خداوند، و سبب نابودی کافران، تبهکاری و بداندیشی فراوان آنان بیان شده است. بر اساس گزارش عهد عتیق، خداوند به نوح علیه السلام گفت که به‌زودی سراسر زمین را با آب خواهد پوشاند و همه موجودات زنده را هلاک خواهد کرد؛ اما با وی عهد بست که او و همسر و پسران و عروسانش را در کشتی سالم نگه دارد؛ همچنین به او خبر داد که پس از یک هفته، به‌مدت چهل شبانه‌روز باران خواهد فرستاد (پیدایش ۶: ۱۷-۲۲ و ۷: ۱-۴).

۲-۱-۲. گزارش قرآن

بر اساس روایت قرآن، حضرت نوح علیه السلام صدها سال شبانه‌روز برای هدایت مردم تلاش کرد؛ اما به‌جز گروه اندکی ایمان نیاوردند (هود: ۴۰؛ حاقه: ۱۱؛ نوح: ۵). کافران با تهدید (شعراء: ۱۱۶)، توهین (اعراف: ۶۰)، تمسخر (هود: ۳۸)، انگشت در گوش نهادن و جامه بر سر کشیدن، خودبرتربینی (شعراء: ۱۱۱؛ نوح: ۷) و رویگردانی (نوح: ۶) به دعوت نوح علیه السلام واکنش نشان دادند. آنها سرانجام با اشاره به جدل‌های فراوان نوح علیه السلام با آنان، از وی خواستند که اگر راست می‌گوید، غذایی را که وعده می‌دهد، بیاورد (هود: ۳۲-۳۴). نوح علیه السلام پس از آزار و اذیت فراوان و ناتوانی در برابر قوم، از خداوند یاری طلبید (هود: ۳۶؛ قمر: ۹-۱۰). خداوند به وی خبر داد که به‌جز مؤمنان موجود، هیچ‌کس دیگری به وی ایمان نخواهد آورد (هود: ۳۶). حضرت نوح علیه السلام نجات خود و پیروانش، نابودی همه کافران و باقی نگذاشتن هیچ کافری در زمین را از خدا خواست؛ زیرا آنان در صورت زنده ماندن، دیگران را نیز گمراه خواهند کرد و جز فرزندان پلید و ناسپاس به‌دنیا نخواهند آورد (شعراء: ۱۱۷-۱۱۸؛ نوح: ۲۶-۲۷). در نهایت، خداوند به‌وسیله وحی، از آمدن عذاب طوفان، زمان و نشانه آغاز آن (فوران آب از تنور) و غرق شدن کافران خبر داد و به نوح علیه السلام دستور داد که برای نجات خود و مؤمنان، کشتی بسازد و درباره نجات ستمگران (کافران) نزد خداوند شفاعت نکند: «فَاَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا ۖ وَوَحَيْنَا فَاِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۖ إِنَّهُمْ مُعْرَقُونَ» (مؤمنون: ۲۷).

در روایت قرآن، نجات نوح علیه السلام و مؤمنان و برخورداری آنان از امداد الهی، به دلیل ایمان به خدای یگانه، و نابودی کافران، به سبب کفر و تبهکاری فراوان ایشان ذکر شده است: «وَقَوْمٌ نُوْحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْعَى» (نجم: ۵۲). خبر دادن به‌وسیله وحی درباره نجات حتمی نوح علیه السلام و مؤمنان همراه وی، نابودی کافران، بیان زمان و نشانه آمدن طوفان و چگونگی نجات از آن، امداد و نصرت الهی بود و آرامش و اطمینان لازم را برای حضرت نوح علیه السلام و همراهان

پدید می‌آورد و بر ایمان و پایداری آنان بر سر باورهای توحیدی خویش می‌افزود. این خبر غیبی همچنین سبب شد که آنان آمادگی لازم را برای رویارویی با طوفان بزرگ و پس از آن پیدا کنند و امکانات لازم را فراهم سازند.

۳-۲. تفاوت‌ها و تشابه‌ها

روایت عهد عتیق در زمینه خبر از وقوع طوفان، نجات نوح ﷺ و همراهانش، و هلاکت کافران قرابت زیادی با روایت قرآن دارد. دلیل سرنوشت هر دو گروه و همچنین خبر از زمان طوفان و دستور ساخت کشتی نیز در هر دو روایت مشابه است. بالین حال، تفاوت‌هایی نیز بین این دو روایت وجود دارد. قرآن به برخی جزئیات اشاره می‌کند که در عهد عتیق نیامده است؛ مانند فوران آب از تنور به‌عنوان نشانه آغاز طوفان و عدم شفاعت نوح ﷺ برای کافران. افزون‌براین در عهد عتیق خداوند به نوح ﷺ خبر می‌دهد که پس از یک هفته به مدت چهل شبانه‌روز باران خواهد فرستاد؛ درحالی‌که در قرآن به مدت مشخصی اشاره نشده است.

۲-۲. ساخت کشتی با تعلیم خداوند

ساخت کشتی مناسب با طوفان بزرگ و بی‌سابقه‌ای که اطلاعات دقیقی از آن وجود نداشت، نیازمند دانش و مهارت خاصی بود؛ به‌ویژه آنکه عهد عتیق و قرآن کریم درباره صنعت کشتی‌سازی در زمان حضرت نوح ﷺ گزارشی ندارند و این می‌تواند بر بی‌اطلاعی آن حضرت از ساخت هر نوع کشتی دلالت کند؛ از همین رو خداوند با تعلیم وحیانی ساخت کشتی، نوح ﷺ را یاری کرد.

۱-۲-۲. گزارش عهد عتیق

عهد عتیق جزئیات دقیقی از آموزش الهی به نوح ﷺ برای ساخت کشتی ارائه نمی‌دهد. گویا نوح ﷺ اصل ساخت کشتی را بلد بود؛ اما خداوند نوع چوب مناسب و ابعاد کشتی را به او آموخت و آن حضرت کشتی را از چوب گوفر (gopher) (پیدایش، ۶: ۱۶-۵) و بر پایه ترجمه تفسیری تورات، از چوب درخت سرو ساخت (پیدایش ۶: ۱۴، ترجمه تفسیری). به گفته دهخدا، گوفر گویا همان درخت صنوبر است که در آشوریه فراوان بود و زیاد کاربرد داشت (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۲، ص ۱۹۴۰۶).

بر اساس گزارش عهد عتیق، خداوند مشخصات هندسی کشتی را هم به نوح ﷺ تعلیم داد (سیصد ذراع طول، پنجاه ذراع عرض و سی ذراع ارتفاع)؛ همچنین ساخت سه طبقه، سقف، درب ورودی و قیراندود کردن داخل و بیرون کشتی نیز به‌دستور خداوند انجام شد (پیدایش، ۶: ۱۴-۱۷).

۲-۲-۲. گزارش قرآن

قرآن کریم به‌طور واضح بیان می‌کند که خداوند ساخت کشتی را به نوح ﷺ وحی کرد: «فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيُنَا» (مؤمنون: ۲۷؛ هود: ۳۷). قرآن به جزئیات تعلیم خداوند اشاره نمی‌کند؛ اما عبارت «وَوَحْيُنَا» نشان می‌دهد که خداوند ویژگی‌ها، مشخصات هندسی، چگونگی ساخت کشتی و مراحل آن را به‌وسیله وحی به نوح ﷺ

یاد داد تا او در ساخت کشتی دچار اشتباه نشود (طوسی، بی تا، ج ۵، ص ۴۸۲؛ طباطبائی، بی تا، ج ۱۰، ص ۲۲۴)؛ زیرا آن حضرت دانش ساخت کشتی (واحدی، ۱۴۱۵ق، ج ۱، ص ۵۲۰؛ نسفی، بی تا، ج ۲، ص ۱۵۳) و نیز آگاهی لازم درباره ابعاد و بزرگی طوفان آینده را نداشت و بدون تعلیم خداوند نمی توانست کشتی مناسب با آن را بسازد (مکارم شیرازی و دیگران، بی تا، ج ۹، ص ۹۱).

برخی حضرت نوح علیه السلام را نخستین سازنده کشتی دانسته اند که با تعلیم خداوند آن را فراگرفت (ابن عاشور، ۱۴۲۰ق، ج ۱، ص ۲۵۵). به گفته برخی دیگر، نوح علیه السلام نجار بود و نحوه ساختن کشتی را می دانست. بر این اساس، تعلیم الهی مربوط به ویژگی های هندسی کشتی بوده است؛ اما تعبیر «وَوَحَّيْنَا» اطلاق دارد و سخن یادشده را رد می کند. برخی احادیث نیز مؤید این معناست و بر اساس آن، خداوند به وسیله جبرئیل شکل کشتی را به نوح علیه السلام نشان داد و چگونگی ساخت آن را به او آموخت (قمی، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۳۲۶؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۱، ص ۳۱۱ و ۳۲۸؛ فخر رازی، بی تا، ج ۲۳، ص ۹۳). به گفته ابن عباس، نوح علیه السلام حتی نمی دانست کشتی چیست و خداوند آن را همانند خانه ای از چوب خواند که روی آب حرکت می کند و به وی وحی کرد که قسمت پیشین آن را همانند سینه پرندگان بسازد (طبری، ۱۴۱۵ق، ج ۱۲، ص ۴۵؛ سیوطی، بی تا، ج ۳، ص ۳۲۷؛ آلوسی، بی تا، ج ۱۲، ص ۵۰).

۲-۲-۳. تفاوت ها و تشابه ها

در هر دو کتاب، ساخت کشتی با تعلیم الهی و وحی خداوند انجام گرفت. هدف از این تعلیم، نجات نوح علیه السلام و همراهانش از طوفان بزرگ بود. این تعلیم شامل جزئیات ساخت و حکمت و فلسفه آن بود. بر اساس عهد عتیق، خداوند نوع چوب، ویژگی های هندسی، تعداد طبقات و قیراندود کردن کشتی را به نوح علیه السلام یاد داد. قرآن صریحاً به این موارد اشاره نکرده است. حکمت تعلیم خداوند برای ساخت کشتی، عدم آگاهی نوح علیه السلام از ساخت آن و ابعاد طوفان بود و نیز خداوند می خواست درباره استحکام کشتی در برابر طوفان اطمینان خاطر دهد و فضای مناسب را برای انسان ها، حیوانات و ذخیره آذوقه مورد نیاز فراهم سازد. این کار، هراس از شکسته شدن کشتی، مشکلات ناشی از حضور حیوانات در آن و گرسنگی و تشنگی در زمان طوفان و پس از آن را از بین می برد؛ چنان که قیراندود کردن کشتی از نفوذ آب به آن و غرق شدن کشتی جلوگیری می کرد و همه این موارد مایه آرامش خاطر نوح علیه السلام و همراهان و افزایش ایمان مؤمنان می شد.

۲-۳. ساخت کشتی با یاری و مراقبت خداوند

ساخت کشتی مناسب با طوفان بزرگ و بی سابقه، به ویژه با وجود مخالفان سرسخت نوح علیه السلام و مانع تراشی از سوی آنها و در اقلیت بودن مؤمنان، بدون حمایت و مراقبت الهی امکان پذیر نبود.

عهد عتیق درباره حمایت و مراقبت الهی گزارشی ندارد؛ اما بر پایه روایت قرآن، خداوند با وحی به نوح علیه السلام از وی خواست که کشتی را تحت نظر او بسازد: «فَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِ اَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا» (مؤمنون: ۲۷). عبارت کنایی «بِأَعْيُنِنَا» (در برابر چشمان ما) نشان دهنده توجه ویژه و یاری و مراقبت دائمی خداوند در خصوص ساخت کشتی است؛ به گونه ای که هیچ

لحظه‌ای مورد غفلت و فراموشی قرار نمی‌گیرد (بیضاوی، ۱۴۱۶ق، ج ۳، ص ۲۳۳؛ کاشانی، ۱۴۲۳ق، ج ۳، ص ۲۳۳؛ طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۵، ص ۲۹)؛ به‌ویژه آنکه صیغه جمع «بِأَعْيُنِنَا» بر مبالغه در یاری و مراقبت دلالت می‌کند. گویا خداوند نگهبانانی گمارده بود تا کسی مشکلی برای ساخت کشتی ایجاد یا آن را خراب نکند (کاشانی، ۱۴۲۳ق، ج ۴، ص ۴۳۶).

وعدۀ خداوند دربارهٔ چنین یاری و مراقبتی سبب می‌شد که نوح علیه السلام بدون هیچ گونه ترس و نگرانی از کارشکنی کافران و مشکلات پیش رو و با اطمینان کامل به نتیجه کار، اقدام به ساخت کشتی کند (طوسی، بی‌تا، ج ۵، ص ۴۸۲؛ فخر رازی، بی‌تا، ج ۱۷، ص ۲۲۲؛ مکارم شیرازی و دیگران، بی‌تا، ج ۱۴، ص ۲۳۰). این وعدۀ الهی مایۀ آرامش، اطمینان خاطر، امیدواری و نشاط نوح علیه السلام و یارانش در ساخت کشتی می‌شد.

قرآن کریم دربارهٔ چگونگی یاری و مراقبت الهی به جزئیات اشاره نکرده است؛ اما تعبیر «بِأَعْيُنِنَا» دلالت می‌کند که توجه و مراقبت الهی بیشتر به‌صورت امدادهای غیبی و غیرعادی بوده است. برخی به نقش فرشتگان و مؤمنان در یاری و مراقبت از کشتی اشاره کرده‌اند (طبرسی، ۱۴۱۵ق، ج ۷، ص ۱۸۵). بر اساس برخی گفته‌ها، هنگامی که نوح علیه السلام ساخت کشتی را آغاز کرد، کافران شب‌ها می‌آمدند و هر آنچه وی ساخته بود، خراب می‌کردند. آنها تخته‌ها را از هم جدا می‌کردند و می‌شکستند. نوح علیه السلام در این باره به خدا شکایت کرد و خداوند از او خواست تا سگی را شب‌ها به نگهبانی بگمارد. هنگامی که کافران برای خراب‌کاری می‌آمدند، نوح علیه السلام با صدای پارس سگ بیدار می‌شد و آنان را فراری می‌داد؛ تا اینکه ساخت کشتی به پایان رسید (دمیری، ۱۴۳۴ق، ج ۲، ص ۴۱۵).

این گونه گزارش‌ها، با توجه به تعبیر «بِأَعْيُنِنَا»، چند اشکال دارد: مراقبت به‌وسیلهٔ سگ نگهبان، بدون امداد و یاری الهی و به دست خود انسان هم انجام‌پذیر است؛ همچنین لازمهٔ وعدۀ خداوند دربارهٔ مراقبت، نشان‌دهندۀ این است که از همان آغاز هیچ اتفاقی برای کشتی نیفتاده باشد.

بنابراین تفسیر صحیح از عبارت «بِأَعْيُنِنَا»، یاری و مراقبت دائمی و خارق‌العادهٔ خداوند است که سبب ایجاد آرامش و اطمینان خاطر در نوح علیه السلام و یارانش در برابر مشکلات و سختی‌های ساخت کشتی شد.

۲-۴. اطلاع‌رسانی دربارهٔ برنامهٔ سوار شدن به کشتی

آگاهی دقیق و پیشین از زمان آغاز طوفانی سهمگین، نشانه‌های آن، و شرایط سوار شدن به کشتی و نجات و امکانات مورد نیاز، از عوامل مهمی بود که آرامش و اطمینان خاطر نوح علیه السلام و همراهانش را فراهم می‌کرد و نگرانی شدید آنها را دربارهٔ سرنوشتشان و چگونگی رویایی با طوفان از بین می‌برد و از پیدایش مشکل و اختلال در نجات، پیشگیری می‌کرد. خداوند در این باره آگاهی و برنامه‌ای دقیق و از پیش طراحی‌شده را به‌وسیلهٔ وحی در اختیار نوح علیه السلام قرار داد و او را راهنمایی کرد. ارائهٔ این برنامه، از یک سو موجب آمادگی کامل نوح علیه السلام و همراهان برای رویارویی با طوفان می‌شد و از سوی دیگر، آشکارا بر یاری و امداد الهی آنان دلالت می‌کرد. تورات و قرآن، با برخی تفاوت‌ها، این داده‌های وحیانی را گزارش کرده‌اند.

۲-۴-۱. گزارش عهد عتیق

بر اساس گزارش عهد عتیق، خداوند هم‌زمان با خبر دادن از وقوع طوفان و فرمان ساخت کشتی، از نابودی انسان‌های فاسد و نجات نوح و خانواده‌اش خبر داد و به او دستور داد که شماری از حیوانات و نیز آذوقه همراه خود بردارد (پیدایش ۶: ۱۳-۲۱). پس از آماده شدن کشتی، خداوند به نوح^ع خبر داد که پس از هفت روز، چهل روز و چهل شب باران خواهد باراند و از او خواست که همراه همسر، سه پسر، سه عروس و شماری از حیوانات سوار کشتی شود و آذوقه کافی برای خود و همراهان و حیوانات بردارد. حضرت نوح^ع نیز چنین کرد (پیدایش ۷: ۱-۹).

از ظاهر این گزارش برمی‌آید که نوح و همراهان هفت روز پیش از آغاز طوفان سوار کشتی شدند؛ اما بر پایه گزارش دیگری، آنها در همان روز آغاز طوفان سوار کشتی شدند. بر پایه این گزارش، پس از هفت روز چشمه‌های عظیم به‌عنوان نشانه‌های آغاز طوفان از دل زمین جوشید و باران‌های سیل‌آسا آغاز شد و نوح و همراهان او در همین روز سوار کشتی شدند (پیدایش ۷: ۷-۱۰ و ۱۳-۱۶).

۲-۴-۲. گزارش قرآن

بر اساس گزارش قرآن، خداوند هم‌زمان با دستور ساخت کشتی، نشانه آغاز طوفان را نیز به او خبر داد و به او گفت که با آغاز طوفان و فوران آب از تنور، همراهان خود و یک جفت از هر ماده هر حیوان را سوار کشتی کند و برای کافران که غرق خواهند شد، وساطت نکند (مؤمنون: ۲۷). بنابراین بر پایه روایت قرآن نیز حضرت نوح^ع و همراهان از همان آغاز به‌وسیله وحی الهی، از غرق شدن کافران، نجات خویش، نشانه و زمان آغاز طوفان و اینکه دقیقاً چه کار باید بکنند، آگاه شدند.

افزون بر این، با آغاز طوفان و آشکار شدن نشانه آن (فوران آب از تنور)، خداوند بار دیگر به نوح^ع گفت که از هر حیوانی یک جفت نر و ماده و نیز خانواده و اندک مؤمنان همراه خویش را سوار کشتی کند: «حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ ءَامَنَ وَمَا ءَامَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ» (هود: ۴۰).

۲-۴-۳. تفاوت‌ها و تشابه‌ها

در هر دو روایت عهد عتیق و قرآن، خداوند به نوح^ع درباره زمان و نشانه طوفان و نحوه سوار شدن خود و همراهان به کشتی آگاهی می‌دهد؛ اما در جزئیات این آگاهی تفاوت‌هایی وجود دارد. تورات جزئیات بیشتری بیان می‌کند؛ از جمله اینکه خداوند خبر می‌دهد که پس از هفت روز، چهل شب و چهل روز باران خواهد بارید و از او می‌خواهد که در این مدت، همراه خانواده و حیوانات سوار کشتی شوند. خداوند همچنین جوشیدن چشمه‌های بزرگ را نشانه آغاز طوفان می‌خواند و به نوح^ع دستور می‌دهد که آذوقه کافی برای خود، همراهان و حیوانات بردارد. در روایت قرآن، خداوند به سوار شدن خانواده و مؤمنان همراه با حضرت نوح^ع در کشتی اشاره می‌کند و جوشیدن آب از تنور را نشانه آغاز طوفان می‌داند.

۲-۵. امداد الهی در سوار شدن به کشتی

۲-۵-۱. گزارش عهد عتیق

به گزارش تورات، پس از سوار شدن حضرت نوح علیه السلام و همراهانش به کشتی، خداوند در را پشت سر آنها می‌بندد (پیدایش ۷: ۱۰-۷ و ۱۳-۱۶). این عمل نشانهٔ محبت شگفت الهی و ایجاد امنیت برای نوح علیه السلام و خانواده‌اش در برابر طوفان تفسیر شده است؛ زیرا آنان با آمدن طوفان دچار دلهره و نگرانی سختی شده بودند و بستن در به وسیلهٔ خداوند، برای آنان امنیت و آرامش خاطر به‌ارمغان آورد (جماعة من الالهوتیین، ۱۹۸۶م، ج ۱، ص ۱۶۱).

۲-۵-۲. گزارش قرآن

قرآن کریم دربارهٔ امداد الهی هنگام سوار شدن، روایت دیگری دارد. بر اساس این روایت، خداوند فرمان داد که وقتی نوح علیه السلام و همراهان او در کشتی مستقر شدند، خدا را به سبب نجات آنان از دست قوم ستمگر سپاس گوید و نیز از خدا بخواهد که او را پس از طوفان در جای پر از خیر و برکتی فرود آورد و بگوید که خداوند بهترین فرودآوردگان است: «فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ» (مؤمن: ۲۸-۲۹). این بیان بر حتمی بودن هلاکت کافران و نجات و فرود سالم نوح علیه السلام و پیروان وی در مکانی پر از نعمت و برکت (طباطبائی، بی‌تا؛ ج ۱۵، ص ۳۰) و اینکه خداوند آنان را با بهترین شکل و در بهترین مکان فرود خواهد آورد، دلالت می‌کند. تعلیم این دعای الهی پیش از آغاز طوفان و پس از استقرار در کشتی، نوعی وعدهٔ خداوند بود و موجب آرامش و اطمینان قلبی نوح علیه السلام و نیز همراهان وی می‌شد و نگرانی‌های آنان دربارهٔ غرق شدن و نیافتن مکان و امکانات مناسب زندگی پس از طوفان را برطرف می‌کرد. خداوند با این دعا به آنان می‌آموخت و اطمینان می‌داد، همان‌گونه که آنها را به‌رغم اندک بودن، از دست کافران نجات داد، از طوفان و پیامدهای آن هم نجات خواهد داد. تورات دربارهٔ سفارش خداوند برای ستایش وی پس از سوار شدن، و دعا برای فرود آوردن نوح علیه السلام و همراهان در جایی پر از خیر و برکت، گزارشی ندارد (ر.ک: پیدایش ۷: ۱-۲۴).

۲-۵-۳. تفاوت‌ها و تشابه‌ها

هر دو روایت بر قدرت و مهربانی خداوند در محافظت از نوح علیه السلام و یارانش تأکید دارند؛ اما روایت قرآن با جزئیات و ظرافت‌های بیشتر، این پیام را به‌گونه‌ای عمیق‌تر و پرمغزتر به خواننده القا می‌کند. تورات با گزارش بستن درب کشتی توسط خداوند پس از سوار شدن نوح علیه السلام و یارانش، اما قرآن با گزارش دعای تعلیم‌داده‌شده به نوح علیه السلام برای نجات و فرود سالم، این معنا را می‌رساند. دلالت قوی‌تر بر حضور قدرتمندانهٔ خداوند، تأکید بر یقین به نجات و نبود هر گونه خطر، ایجاد آرامش و اطمینان بیشتر برای نوح علیه السلام و همراهان، و ارائهٔ جزئیات و ظرافت‌های دقیق‌تر، نقاط قوت روایت قرآن است.

۲-۶. امداد الهی هنگام حرکت کشتی

طوفان بزرگ و بی‌نظیری مانند طوفان نوح و امواج سهمگین و کوه‌پیکر آن می‌توانست هر کشتی محکم و غول‌پیکری را همانند پر کاهی به این سو و آن سو ببرد و آن را مهارناپذیر کند در این شرایط مرگ و زندگی، ترس و وحشت همهٔ سرنشینان

کشتی را فرامی‌گیرد و در بدترین وضعیت روحی و روانی قرار می‌دهد. کشتی نوح ﷺ و سرنشینان آن نیز بدون امداد الهی می‌توانست در این موقعیت سخت و خطرناک قرار گیرد؛ اما امداد الهی در این شرایط خطیر نیز به یاری آنان شتافت.

۱-۲-۶. گزارش عهد عتیق

عهد عتیق - بر خلاف قرآن - در این باره گزارش چندانی ندارد و تنها از هولناک و استثنایی بودن طوفان حکایت می‌کند. به روایت عهد عتیق، چهل شبانه‌روز باران بارید و آب به تدریج روی زمین را پوشاند و کشتی بر روی آب شناور شد. باران به قدری زیاد بارید که بلندترین کوه‌ها نیز زیر آب رفتند و سطح آب هفت متر بالاتر از قله کوه‌ها رسید. همه جانداران، به جز نوح ﷺ و همراهان نابود شدند. آب ۱۵۰ روز پس از شروع طوفان همچنان روی زمین را پوشانده بود و کشتی روی آب قرار داشت. سه ماه بعد قله‌های کوه‌ها نمایان شد (پیدایش ۷: ۱-۲۴؛ و ۸: ۱-۵).

۲-۲-۶. گزارش قرآن

بر اساس گزارش قرآن، نوح ﷺ پیش از سوار شدن، به همراهان خود گفت که حرکت کردن و ایستادن کشتی با نام «الله» است: «وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ» (هود: ۴۱). مراد این بود که خداوند به سبب رحمت و مغفرت خویش، کشتی و ساکنان آن را در همه شرایط از خطرات طوفان حفظ می‌کند (طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۰، ص ۲۳۹). این سخن آرام‌بخش نگرانی سرنشینان درباره سرگردانی کشتی، مهارناپذیری آن، احتمال برخورد آن با کوه و صخره و غرق شدن و بی‌سرانجامی آن را از بین می‌برد و آنان مطمئن می‌شدند که همه چیز تحت کنترل و هدایت الهی است.

پس از سوار شدن نوح ﷺ و همراهان، کشتی آنها را در میان امواج کوه‌پیکر می‌برد: «وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ» (هود: ۴۲). تعبیر «تَجْرِي بِهِمْ» دلالت می‌کند بر اینکه کشتی به سرعت (طوسی، بی‌تا، ج ۵، ص ۴۸۹) در میان امواج کوه‌پیکر مسافران را به‌سوی مقصد معینی می‌برد؛ نه اینکه بی‌هدف و کنترل نشده در آن شناور باشد (طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۰، ص ۲۳۹).

قرآن کریم همچنین از روان بودن کشتی زیر نظر خداوند خبر می‌دهد و آن را پاداش کسی (نوح ﷺ) می‌خواند که مورد انکار واقع شده بود: «تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرًا» (قمر: ۱۴). تعبیر «تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا» بیانگر روان بودن کشتی در برابر دیدگان خداوند است (راغب، ۱۴۰۴ق، ص ۳۵۵) و کنایه‌ای لطیف (مکارم شیرازی و همکاران، بی‌تا، ج ۲۳، ص ۳۳) و تعبیر بلیغ تری (دروژه، ۱۴۲۱ق، ج ۲، ص ۲۸۱) از عنایت، حفاظت و حمایت کامل الهی و بیانگر هدایت و امداد ویژه الهی به کشتی و مسافران آن است؛ به گونه‌ای که با اراده و قدرت خداوند سینه امواج کوه‌پیکر را شکافت و مسافران را از خطرات هولناک طوفان نجات داد و به مقصد رساند (طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۶۸؛ مغنیه، ۱۹۸۱م، ج ۷، ص ۱۹۳؛ مکارم شیرازی و همکاران، بی‌تا، ج ۲۳، ص ۳۳).

قرآن کریم در سوره قمر به‌صراحت بر نقش برجسته قدرت و امداد الهی هنگام حرکت کشتی تأکید کرده است؛ چنان که از یک‌سو تصویری هولناک و استثنایی از طوفان ارائه کرده و از سوی دیگر به جای «سفینه» و «فُلک»، با تعبیر

«وَحَمَلْنَاهُ ذَاتَ الْوَاحِ وَدُسِّرَ (قمر: ۱۳)؛ او را با [کشتی] تخته‌دار و میخ‌آجین حمل کردیم»، از نجات نوح ﷺ سخن گفته است. گویا قرآن می‌خواهد بگوید که کشتی نوح ﷺ در مقایسه با آن طوفان بسیار عظیم و هولناک، چیزی فراتر از مشتی الواح و میخ نبود و این قدرت الهی بود که نوح ﷺ را به‌وسیله آن از غرق شدن نجات داد. تعبیرهای شکافته شدن درهای آسمان و ریزش شدید و سیل‌آسای باران، فوران چشمه‌های زمین و جاری شدن آب‌های زیرزمینی و به‌هم پیوستن آب‌های زمین و آسمان (قمر: ۱۱-۱۴) (طبرسی، ۱۴۱۵ق، ج ۹، ص ۳۱۴؛ طباطبائی، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۶۸)، وزش بادهای بسیار تند و شدید (فخر رازی، بی‌تا، ج ۱۷، ص ۲۳)، پیدایش موج‌های کوه‌پیکر (هود: ۴۲)، رفتن کوه‌ها به زیر آب (ن.ک: هود: ۴۳؛ بیضاوی، ۱۴۱۶ق، ج ۳، ص ۱۳۵)، غرق شدن همه کافران (شعراء: ۱۲۰) و حیوانات باقی‌مانده (ر.ک: مؤمنون: ۲۷) و نجات مسافران به‌وسیله کشتی ساخته‌شده از تخته و میخ (قمر: ۱۳؛ ر.ک: مصطفوی، ۱۳۷۵، ج ۱۰، ص ۲۵۲)، صحنه‌هایی از آن تصویر هولناک را نشان می‌دهد که بیانگر نجات اعجازین نوح ﷺ و همراهان او به‌قدرت خداوند است. اگر عنایت و مراقبت ویژه الهی نبود، کشتی نوح ﷺ با ویژگی یادشده نمی‌توانست در برابر بادهای بسیار تند و شدید و امواج کوه‌پیکر و سهمگین پایداری کند (فخر رازی، بی‌تا، ج ۲۹، ص ۳۸؛ مغنیه، ۱۹۸۱م، ج ۷، ص ۱۹۳؛ مصطفوی، ۱۳۷۵، ج ۱۰، ص ۲۵۲). این تصویرپردازی، روان بودن کشتی زیر نظر خدا و با قدرت و امداد الهی و آیت و معجزه بودن نجات نوح ﷺ و همراهان به‌وسیله آن کشتی را به شکل روشن و برجسته نشان می‌دهد. همچنین بنا به ظاهر برخی آیات، کشتی نوح ﷺ انباشته از انسان، حیوان و دیگر چیزها بود (حائری طهرانی، ۱۳۳۷، ج ۹، ص ۸۵؛ فخر رازی، ج ۲۴، ص ۱۵۶؛ طباطبائی، بی‌تا، ج ۹، ص ۱۳۵؛ ج ۱۵، ص ۲۹۸)؛ به‌گونه‌ای که خداوند نجات نوح ﷺ و همراهان وی با این شرایط از آن طوفان بسیار سهمگین را از آیات و نشانه‌های خود می‌خواند: «فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ * ...إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ» (شعراء: ۱۱۹ و ۱۲۱).

۳-۲. تفاوت‌ها و تشابه‌ها

شدت و ویرانگری طوفان و نابودی همه موجودات زنده، نجات نوح ﷺ و همراهان و نقش هدایت الهی در نجات آنها، از مشترکات دو روایت است. قرآن سخنان حضرت نوح ﷺ به همراهانش را پیش از سوار شدن به کشتی بیان می‌کند که در آن، نوح ﷺ بر حرکت کشتی از آغاز تا پایان بر اساس اراده خداوند تأکید می‌کند. این بخش در عهد عتیق وجود ندارد. قرآن کریم شدت طوفان را به‌حدی توصیف می‌کند که نجات بدون اراده و قدرت خداوند غیرممکن بود. این تأکید بر قدرت الهی، در تورات نیز به این وضوح بیان نشده است.

۷-۲. امداد الهی هنگام پیاده شدن از کشتی

یکی دیگر از گزارش‌های مشترک عهد عتیق و قرآن، درباره فرود آمدن کشتی و پیاده شدن مسافران از آن است.

۱-۷-۲. گزارش تورات

گزارش عهد عتیق نشان می‌دهد که با آمدن طوفان، آب همه‌جا را فراگرفته بود؛ کوه‌ها زیر آب رفته بودند؛ همه چیز از بین رفته بود و پس از فروکش کردن طوفان، زمین خشکی یافت نمی‌شد. حضرت نوح ﷺ و همراهان مجموعاً حدود

۲۶۰ روز در کشتی ماندند. عهد عتیق دربارهٔ امداد و یاری خداوند در این شرایط سخت هیچ گزارشی ندارد. آنها سه ماه پس از توقف کشتی روی کوه‌های آرارات، همچنان درون آن بودند؛ تا اینکه قلّه کوه‌ها نمایان شدند. پس از گذشت چهل روز دیگر، نوح ﷺ پنجرهٔ کشتی را گشود و کلاغی را رها کرد؛ اما کلاغ به درون کشتی بازنگشت. پس از آن کبوتری را رها کرد تا شاید زمین خشکی برای نشستن پیدا کند؛ اما هنوز سطح زمین را آب فراگرفته بود و کبوتر جایی را پیدا نکرد و به کشتی برگشت. نوح ﷺ پس از هفت روز دوباره کبوتر را رها کرد و کبوتر درحالی که برگ تازهٔ زیتون به منقار داشت، بازگشت و نوح ﷺ فهمید که آب در بیشتر نقاط فروکش کرده است. یک هفتهٔ دیگر باز همان کبوتر را رها کرد و این بار کبوتر بازنگشت؛ و یک ماه پس از آن، نوح ﷺ پوشش کشتی را برداشت و دید که سطح زمین خشک شده است. هشت هفتهٔ دیگر نیز گذشت و سرانجام همه‌جا خشک شد. در این هنگام خداوند به نوح ﷺ فرمود که به‌همراه خانواده از کشتی خارج شود و همهٔ حیوانات همراه خود را رها کند تا زاد و ولد کنند (پیدایش ۸: ۱۹-۳).

۲-۷-۲. گزارش قرآن

بر اساس گزارش قرآن، پس از پایان طوفان و توقف کشتی، نوح ﷺ فرمان یافت که از کشتی پیاده شود و خداوند به وی وعدهٔ سلامتی و برکت داد: «قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ مِّمَّنْ مَعَكَ» (هود: ۴۸). به گفتهٔ مفسران، طوفان همه چیز از جمله مراتع سرسبز، باغ‌های خرم، مواد غذایی و مناطق مسکونی را نابود کرده بود و بیم آن می‌رفت که نوح ﷺ و همراهان پس از پیاده شدن از کشتی در تنگنای شدیدی قرار گیرند. ازسوی دیگر، زندگی در کنار باتلاق‌ها و مرداب‌های باقی‌مانده از طوفان و خطرات ناشی از آن برای سلامتی، مایهٔ نگرانی آنها بود. ازهمین‌رو خداوند با وعدهٔ خویش اطمینان داد که آنان نگران سلامتی، غذا و امکانات مورد نیاز خویش نباشند و او درهای برکت و نعمت خویش را به روی آنها خواهد گشود و محیطی سالم و پربرکت برای زندگی آنان فراهم خواهد کرد (حائری طهرانی، ۱۳۳۷، ج ۵، ص ۳۱۹؛ فخر رازی، بی‌تا، ج ۱۸، ص ۶؛ مکارم شیرازی و همکاران، بی‌تا، ج ۹، ص ۱۲۱-۱۲۲).

۲-۷-۳. تفاوت‌ها و تشابه‌ها

در هر دو روایت، خداوند در نهایت حضرت نوح ﷺ و همراهانش را از کشتی نجات می‌دهد و آنها را به زمین خشک هدایت می‌کند؛ همچنین در هر دو روایت، پس از پیاده شدن از کشتی، نوح ﷺ و همراهان زندگی جدیدی را در زمین آغاز می‌کنند. دو روایت، دربارهٔ مدت زمان اقامت در کشتی، نحوهٔ جست‌وجوی زمین خشک و وعدهٔ الهی با هم تفاوت دارند. در عهد عتیق، نوح ﷺ و همراهانش ۲۶۰ روز در کشتی می‌مانند؛ اما در قرآن مدت زمان مشخصی ذکر نشده است؛ در تورات، نوح ﷺ از کلاغ و کبوتر برای یافتن زمین خشک استفاده می‌کند؛ اما در قرآن به این موضوع اشاره نشده است؛ در روایت عهد عتیق، خداوند در هنگام پیاده شدن نوح ﷺ و همراهانش دربارهٔ امداد و یاری خود به ایشان سخنی نمی‌گوید؛ اما در قرآن خداوند به نوح ﷺ سلامتی و برکت را وعده می‌دهد و نگرانی‌های او را در مورد سلامتی، غذا و امکانات مورد نیاز پس از فرود آمدن رفع می‌کند.

نتیجه گیری

روایت عهد عتیق و قرآن در مورد امدادهای الهی در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ، شباهت‌ها و تفاوت‌های قابل توجهی دارند. هر دو روایت، از خبر دادن درباره وقوع طوفان، تعلیم ساخت کشتی، آگاهی‌رسانی درباره برنامه سوار شدن، و یاری در هنگام سوار شدن، به‌عنوان امدادهای الهی سخن گفته‌اند.

در روایت عهد عتیق، برخلاف قرآن، از امداد الهی در قالب مراقبت شدید هنگام ساخت و نیز هنگام حرکت کشتی و پیاده شدن از آن، ذکری به میان نیامده است.

روایت قرآن صبغة توحیدی بیشتر، قوی‌تر و روشن‌تری دارد و بر حضور قدرتمندانه خداوند در ساخت و نجات کشتی نوح ﷺ دلالت و تأکید بیشتری می‌کند.

همچنین روایت قرآن بیش از عهد عتیق بر توحید در ربوبیت، حقانیت دعوت توحیدی نوح ﷺ، صادق بودن وعده‌های الهی، و نجات و خوش‌فرجامی مؤمنان دلالت می‌کند.

با پیش‌فرض صحت و وحیانی بودن روایت قرآن، روایت عهد عتیق به دلیل اثرپذیری از عوامل مختلف، دچار دگرگونی‌هایی شده است. درعین‌حال، قرآن گزارش‌های عهد عتیق را به‌اندازه موارد مشترک تصدیق می‌کند.

تفاوت‌ها		مشترکات
عهد عتیق	قرآن	
۱. پرداختن به جزئیات بیشتر، مانند مدت زمان بارش باران و مدت زمان ماندن در کشتی ۲. تعلیم ویژگی‌های مهندسی کشتی و تعداد طبقات آن ۳. صبغة توحیدی کمتر	۱. مراقبت شدید در هنگام ساخت کشتی ۲. مراقبت در هنگام حرکت کشتی ۳. مراقبت در هنگام پیاده شدن ۴. صبغة توحیدی بیشتر و قوی‌تر ۵. تأکید بیشتر بر حضور قدرتمندانه خدا در نجات کشتی	۱. خبر دادن درباره وقوع طوفان ۲. تعلیم وحیانی ساخت کشتی ۳. خبر دادن درباره برنامه سوار شدن به کشتی ۴. یاری رساندن هنگام سوار شدن به کشتی

منابع

قرآن کریم.

کتاب مقدس.

ابن عاشور، محمد طاهر (۱۴۲۰ق). *التحریر و التنویر*. بیروت: مؤسسة التاريخ العربی.

ألوسی، محمودی (بی تا). *روح المعانی*. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

بیضاوی، عبدالله بن عمر (۱۴۱۶ق). *تفسیر بیضاوی (انوار التنزیل)*. به کوشش: عبدالقادر. بیروت: دار الفکر.

جماعة من اللاهوتیین (۱۹۸۶م). *تفسیر الكتاب المقدس*. بیروت: منشورات النفر.

حائری طهرانی، علی (۱۳۳۷). *مقتنیات الدرر*. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

دروزه، محمد عزه (۱۴۲۱ق). *التفسیر الحديث*. بیروت: دار الغرب الاسلامی.

دمیری، کمال الدین (۱۴۲۴ق). *حیات الحيوان الکبری*. بیروت: دار الکتب العلمیه.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). *لغت نامه*. تهران: دانشگاه تهران.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۰۴ق). *المفردات*. به کوشش: صفوان داودی. دمشق: دار القلم.

سیوطی، جلال الدین (بی تا). *الدر المنثور*. قم: دار المعارف.

طباطبائی، سید محمد حسین (بی تا). *المیزان فی تفسیر القرآن*. قم: اسماعیلیان.

طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۱۵ق). *مجمع البیان*. به کوشش: گروهی از علما. بیروت: اعلمی.

طبری، محمد بن جریر (۱۴۱۵ق). *جامع البیان*. به کوشش: صدقی جمیل. بیروت: دار الفکر.

طوسی، محمد بن حسن (بی تا). *النبیان*. به کوشش: العاملی. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

فخر رازی، فخرالدین (بی تا). *التفسیر الکبیر*. قم: دفتر تبلیغات.

قمی، علی بن ابراهیم (۱۴۱۱ق). *تفسیر قمی*. به کوشش: جزائری. قم: دار الکتب.

کاشانی، فتح الله (۱۴۲۳ق). *زبدة التفاسیر*. قم: مؤسسة المعارف الاسلامیه.

کتاب مقدس (۱۹۹۵م). ترجمه تفسیری. بی جا: انجمن بین المللی کتاب مقدس.

کتاب مقدس (۱۳۸۰). ترجمه فاضل خان همدانی، ترجمه ویلیام گلن و هنری مرتن. تهران: اساطیر.

مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳ق). *بحار الانوار*. بیروت: مؤسسة الوفاء.

مصطفوی، حسن (۱۳۷۵). *التحقیق فی کلمات القرآن*. تهران: وزارت ارشاد.

مغنیه، محمد جواد (۱۹۸۱م). *التفسیر الکاشف*. بیروت: دار العلم للملایین.

مکارم شیرازی و دیگران (بی تا). *تفسیر نمونه*. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

واحدی، ابوالحسن (۱۴۱۵ق). *تفسیر واحدی (الوجیز فی تفسیر الكتاب العزيز)*. به کوشش: داودی. بیروت - دمشق: دار القلم و دار الشامیه.

نسفی، عبدالله بن احمد (بی تا). *تفسیر نسفی (ملارک التنزیل)*. به کوشش: ابراهیم محمد. بیروت: دار القلم.

Holy Quran.

Holy Bible.

Alusi, Mahmudi (Undated). *Ruh al-Ma'ani*. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.

Baydawi, Abdullah bin Omar (1995). *Tafsir Baydawi* (Anwar al-Tanzil). Edited by Abdulqadir.

Beirut: Dar al-Fikr.

Darwish, Muhammad Azza (1999). *Al-Tafsir al-Hadith*. Beirut: Dar al-Gharb al-Islami.

- Dehkhoda, Ali Akbar (1998). *Loghatnameh*. Tehran: University of Tehran.
- Demiri, Kamaloddin (2003). *Hayat al-Haywan al-Kubra*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- Fakhr Razi, Fakhraddin (Undated). *Al-Tafsir al-Kabir*. Qom: Daftar Tablighat.
- Group of Theologians (1986). *Interpretation of the Holy Bible*. Beirut: Manshourat al-Nafir.
- Haeri Tehrani, Ali (1958). *Muqtanayat al-Durar*. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyah.
- Holy Bible (1995). Interpretative Translation. Undated: International Bible Society.
- Holy Bible (2001). Translation by Fazel Khan Hamedani, translated by William Glen and Henry Martyn. Tehran: Asatir.
- Ibn Ashur, Muhammad Tahir (1999). *Al-Tahrir wa al-Tanwir*. Beirut: Dar al-Tarikh al-Arabi.
- Kashani, Fathollah (2002). *Zabdat al-Tafasir*. Qom: Muassassa al-Maarif al-Islamiah.
- Maghnishe, Muhammad Jawad (1981). *Al-Tafsir al-Kashif*. Beirut: Dar al-Ilm lil-malayeen.
- Majlesi, Mohammad Baqer (1982). *Bihar al-Anwar*. Beirut: Muassassa al-Wafa.
- Makarem Shirazi et al. (Undated). *Tafsir Nemouneh*. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyah.
- Mostafavi, Hassan (1996). *Al-Tahqiq fi Kalimat al-Quran*. Tehran: Ministry of Culture.
- Nasfi, Abdullah bin Ahmad (Undated). *Tafsir Nasfi (Madarak al-Tanzil)*. Edited by Ibrahim Muhammad. Beirut: Dar al-Qalam.
- Qomi, Ali bin Ibrahim (1990). *Tafsir Qomi*. Edited by Jasairi. Qom: Dar al-Kitab.
- Raghib Isfahani, Hussein bin Muhammad (1983). *Al-Mufradat*. Edited by Safwan Dawoodi. Damascus: Dar al-Qalam.
- Suyuti, Jalaloddin (Undated). *Al-Durr al-Manthur*. Qom: Dar al-Maarif.
- Tabari, Muhammad bin Jarir (1994). *Jame al-Bayan*. Edited by Sadiqi Jamil. Beirut: Dar al-Fikr.
- Tabarsi, Fazl bin Hasan (1994). *Majma al-Bayan*. Edited by a group of scholars. Beirut: Alamia.
- Tabatabai, Sayyid Mohammad Hussein (Undated). *Al-Mizan fi Tafsir al-Quran*. Qom: Ismailiyan.
- Tusi, Muhammad bin Hassan (Undated). *Al-Tibyan*. Edited by Amili. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
- Wahidi, Abu al-Hasan (1994). *Tafsir Wahidi (Al-Wajiz fi Tafsir al-Kitab al-Aziz)*. Edited by Dawoodi. Beirut-Damascus: Dar al-Qalam and Dar al-Shamiah.